

Nebud' Ohio, bud' sigma!

Střípky ze sociolektu české mládeže

Marek Bajger

PedF UK v Praze, marek.bajger@pedf.cuni.cz

Radka Holanová

PedF UK v Praze, radka.holanova@pedf.cuni.cz

Abstrakt

Text zkoumá použití sociolektismů „sigma“ a „Ohio“ v řeči žáků základních škol. Pro střednictvím dotazníkového šetření analyzuje jejich význam, kontext použití a úroveň porozumění. Termín „sigma“ je vnímán převážně pozitivně a odkazuje na výjimečnou, nezávislou osobu. Naproti tomu „Ohio“ má negativní konotace a označuje něco bizarního. Studie také zkoumá schopnost žáků rozpoznat vhodný komunikační kontext pro tyto výrazy.

Klíčová slova: sociolekt, anglicismus, slang, mluva mládeže, komunikační kontext, význam

Don't be Ohio, be sigma! Insights into the Sociolect of Czech Youth

Abstract

This text examines the use of the sociolectisms “sigma” and “Ohio” in the speech of basic school pupils. Through a questionnaire survey, it analyzes their meaning, context

of use, and level of understanding. The term “sigma” is perceived mostly positively and refers to an exceptional, independent individual. In contrast, “Ohio” carries negative connotations and denotes something bizarre. The study also explores the pupils’ ability to recognize the appropriate communicative context for these expressions.

Key words: sociolect, anglicism, slang, youth speech, communication context, meaning

Úvodem

Tato studie se zaměřuje na některé sociolektismy, resp. slangismy převzaté z anglického jazyka užívané žáky základní školy. Cílem je představit, jakým způsobem a v jakých komunikačních kontextech je mládež používá, upřesnit, zda a případně do jaké míry je používá adekvátně dané situaci. Sledujeme, jaké významy daným výrazům žáci přisuzují, jelikož se v komunikační praxi ukazuje, že některé slangismy mohou být mluvčími vnímány odlišně (srov. Jílková, 2024).

V současnosti můžeme v mluvě mládeže zaznamenat velké množství anglicismů s vysokým zastoupením slangismů, které se do češtiny dostávají zejm. prostřednictvím sociálních sítí a virálních mediálních obsahů, a to jak u generace alfa, tak u generace Z¹. Zastoupení tohoto lexika v mluvě mládeže ovlivňuje popularnost daných příspěvků. Velká proměnlivost lexika a nutnost adaptace uživatele na konkrétních platformách může někdy zapříčinit obtíže generace Z v porozumění mluvě mládeže generace alfa.² Zůstává otázkou, do jaké míry jsou uživatelé těchto lexemů na jejich užívání adaptováni a do jaké míry vede jejich užívání k porozumění mezi komunikanty, zvláště pak kvůli rozkolísanosti jejich užívání či významové vágnosti (srov. Holanová & Bajger, v tisku).

Do výzkumné sondy zaměřené na aktuálně hojně užívané výrazy *sigma* a *Ohio*³ jsme zapojili žáky sedmého a devátého ročníku základní školy.⁴ Formou dotazníkového šetření jsme se žáků ptali jednak na definici daného lexému, jednak bylo úkolem žáků užít jej ve větě. Dále nás zajímalo, ve kterých situacích by žák konkrétní výraz užil, ve styku s kým by se naopak užití výrazů vyvaroval.

Toto téma považujeme za velice aktuální, avšak dosud dostatečně nepopsané. Aktualnost tématu potvrzují četné popularizující publicistické články⁵ i diskuse učitelů

¹ Generaci Z rozumíme osoby narozené od poloviny 90. let 20. století do roku 2010, generaci alfa pak děti narozené po roce 2010 (Dolot, 2018, s. 44–45).

² Ke komunikačním obtížím srov. např. J. Kostečka pro Český rozhlas v pořadu *Akcent*, 12. 2. 2025, dostupné na: <https://vltava.rozhlas.cz/>.

³ U výrazu *Ohio* zachováváme psaní s velkým počátečním písmenem, nicméně vzhledem k funkci lexému je pravopisná stránka zápisu značně rozkolísaná.

⁴ Sběr dat probíhal během listopadu 2024. Výzkumu se účastnilo 52 respondentů, přičemž větší zastoupení mají žáci sedmého ročníku (33 žáků).

⁵ Např. <https://medium.seznam.cz/clanek/lina-klimarova-generace-skibidi-aneb-kdyz-rodice-nerozumi-svym-detem-88060> [cit. 8. 2. 2025]; <https://www.prodeticokoliv.cz/vyznam-slova-skibidi/> [cit. 8. 2. 2025]

v internetovém prostoru, kteří si sdílejí jakési slovníčky vytvořené žáky.⁶ Příkladem budiž i *Slovník generace Z pro rodiče a učitele* Anety Košíkové (2023).⁷

Prvním výrazem, na nějž se naše výzkumná sonda zaměřila, byl výraz *sigma*. Do povědomí mladší generace se dostal pravděpodobně zejm. díky memům⁸ s hlavní postavou filmu *Americké psycho* (2000) Patrickem Batemanem či dalšími postavami odpovídajícími definici *sigma*, případně *sigma male*, jako např. John Wick, Thomas Shelby nebo Walter White⁹. V současnosti jsme v terénním pozorování zaznamenali též virální rozšíření ruské písně *Sigma Boy*, jež vyšla na podzim roku 2024. Slangový výraz *sigma* označuje populárního, úspěšného, ale velmi nezávislého a soběstačného muže.¹⁰ Na rozdíl od *alfa* jedince, který je definován kromě vůdcovských schopností jako společenský člověk, *sigma* jedinec se nepotřebuje výrazněji zapojovat do společenských aktivit (Kmošek, 2024), nepodléhá společenské hierarchii, resp. stojí mimo ni.

Druhým výrazem naší sondy je *Ohio*. Kromě základního významu, tedy státu nacházejícího se ve Spojených státech amerických, je výraz užíván slangově, a to poměrně jednotně. Označuje něco zvláštního nebo bizarního na základě presumpce, že právě v Ohio se dějí zvláštní věci. Články a virální videa spojená s různými bizarními událostmi odehrávajícími se v tomto státě spustily lavinu komentářů užívajících frázi „Only in Ohio“. Zde vnímáme (v roce 2016) i počátek synonymizace výrazu Ohio s výrazy jako zvláštní, bizarní apod.

Na rozdíl od předchozího výrazu, který bychom mohli považovat za teritoriálně neutrovaný, je výraz *Ohio* specifický právě svou vázaností na určité území. Mládež převzala výraz včetně odkazu k událostem, které stojí zcela mimo české realie, a mnohdy si tuto motivovanost ani nemusí uvědomovat. Jeho rozšířenost přikládáme opět virálnosti.

Výsledky šetření¹¹

Výraz sigma

Většina respondentů, celkem 42, spojuje výraz *sigma* s **pozitivními** konotacemi (viz dále), jen jeden respondent přisuzuje slovu význam **částečně negativní**. Sedm žáků význam

⁶ Např. diskuse, která proběhla 7. 10. 2024 na facebookové platformě Učitelé +.

⁷ Slovník však výrazy *sigma* ani *Ohio* neobsahuje.

⁸ *Internetový mem* je označení pro myšlenkový koncept, který se šíří prostřednictvím internetu. Může mít např. podobu obrázků, videí, hlášek apod. (srov. Janovec, 2024).

⁹ Jedná se o filmové či seriálové postavy – John Wick ze stejnojmenné filmové série (2014); Thomas Shelby ze seriálu *Peaky Blinders*, překl. Gangy z Birminghamu (2013); Walter White ze seriálu *Breaking Bad*, překl. Perníkový táta (2008).

¹⁰ Definici viz např. <https://www.dictionary.com/e/slang/sigma-male/>.

¹¹ Zápisy žáků necháváme v původní podobě, nicméně pro snazší srozumitelnost některé chybné zápisy korigujeme či krátíme. Jména uvedená v příkladových větách byla z důvodů GDPR změněna.

výrazu **nedefinovalo**, nebo se jednalo o nesmyslný sled slangismů a zkratek. Pouze dva žáci definovali význam výrazu pomocí **primárního významu**, tedy jako písmeno řecké abecedy.

Pozitivní významy se liší zejména tím, s jakými přednostmi osoby si žáci slovo spojují.

Čtrnáct respondentů přisuzuje osobě označené jako *sigma* charakterové vlastnosti určité výjimečnosti (*Někdo kdo je prostě borec. / Frajer. / (...) když jsi sigma jsi takovej husťák.*) nebo na základě jednání této osoby (*Když je někdo hustej, něco se někomu podařilo / Sigma znamená že udělá něco cool a hustý. / Sigma znamená že jsi frajer hustý a tak, prostě jsi udělal něco lepšího. / Někdo kdo je chladný a prostě dobrej. / Sigma je něco nebo někdy když něco hodně zandá. / Někdo, něco zandal*¹²). Případně této osobě přisuzuje kladné vlastnosti jako *dobry, správný, hodný, ALPHA* nebo *zajímavý a vtipný, tajemný*.

Deset respondentů vnímá výraz ve spojitosti s příjemným vzezřením (*To je když člověk je mega hezkej dodrhuje zdravýho života atd.*), fyzickým vzhledem osoby (*Ty jsi ale sigma maskulidní (sic!) muž.*), případně s konkrétním výrazem v obličeji¹³ a jistými faciálními rysy (*Sigma je pan co má velkou jowlainu*¹⁴ *a ukazuje ji a je to třeba když tajíte třeba „kdo je tvůj crash“¹⁵ tak odpovíte „Sigma“ a uděláte ten obličej, s kterým to souvisí. / Někdo kdo je cool nebo má ostrou lícní kost – v mluvě gen Z se říká jawline anebo meowing*¹⁶). Žáci pro definici výrazu v obličeji užívají adjektiv *chladný, chladivý*¹⁷, pravděpodobně vycházejících z anglického výrazu *cool* ve významu neutrální, klidný: *Znamená to když má někdo chladný a stálý výraz v obličeji. / Neutrálně chladný výraz v obličeji / Někdo je chladivý má rizz (charisma) a je pohledný. Jednoduše pohledný charismatický chladivý muž*. Někteří žáci doplňují jistou absencí emocí, která by mohla být vnímána synonymně ve vztahu k „chladnému výrazu“.

Dva respondenti vysvětlují výraz *sigma* jako někoho, kdo je ostatními uznáván, má u nich respekt, a to obecně (*Sigma je když má někdo respekt od lidí.*) nebo na základě svých činností (*Sigma je někdo kdo dělá dobré skutky a má respekt od ostatních.*). Dva respondenti naopak výraz vysvětlují jako označení pro osobu, která sebe sama vnímá jako nadřazeného ve vztahu k ostatním (*Když je někdo hodně dobrý a myslí si o sobě něco víc tak je prostě sigma. / Tak sigma používá člověk kterež se hrozně cejtí a když ho něco nezajímá nebo když se ho někdo zeptá např co holky tak on řekne že je sigma. Používají to více chlapi.*). V odpovědích žáků jsme tedy zaznamenali mírnou rozkolísanost v oblasti toho, zda jako respektovanou či nadřazenou osobu vidí označovaná osoba sama sebe,

¹² Výraz „zandat“ definuje Čestina 2.0 jako *udělat něco dobře*, případně *něco zvládnout*. Dostupné z: <https://cestina20.cz/slovník/zandat/> [cit. 8. 2. 2025].

¹³ Spojení s určitým výrazem je pravděpodobně způsobeno viralizací *memů* na sociálních sítích.

¹⁴ Výrazem „jawline“ je myšlena výrazná, viditelná hrana spodní čelisti.

¹⁵ Výraz „mít crush“ je definován jako *mít (na někoho) zálsk, protože se vám líbí*. Dostupné z: <https://cestina20.cz/slovník/mit-crush/>.

¹⁶ Žáci zde užívají výraz „jawline“ a „mewing“ synonymně, druhý uváděný výraz je v primárním významu technikou v ortodoncii spočívající v držení jazyka v určité pozici.

¹⁷ Žáci zde záměrně užívají český překlad výrazu *cool* jako prvku jazykového humoru. Dodatečně jsme ověřovali, že se nejedná o neznalost kontextově vhodnějšího adjektiva.

nebo zda ji tak vnímají ostatní. Pouze dva respondenti definovali výraz dle základních definic vyskytujících se v dostupných zdrojích, tedy jako samotářského člověka (*Sigma je název pro samotářského jedince, který nepotřebuje pomoc ostatních.*).

Nezanedbatelná část našeho vzorku, celkem jedenáct respondentů, staví *sigma* do synonymického vztahu s výrazem *alfa*, případně jej stejně definuje (*sigma znamená že je někdo Alpha samec. / Sigma pro mě znamená že jsi ten jeden boss (Alfa) neboli řekla bych třeba Královna třídy.*). Některé definice naznačují, že jde o intenzifikovaný výraz pro *alfu* (*Když je někdo velká alfa. / Sigma znamená dobrý alfa samec.*). Tento jev vnímáme z hlediska systému označování sociálních rolí pomocí písmen řecké abecedy jako poněkud paradoxní.

Naprosto minoritně se vyskytoval holý výraz v pozici verbonominálního přísudku: *Ty jsi sigma. / Můj táta je sigma.* Častěji byl pak intenzifikován pomocí adjektiv *hrozný, opravdový* apod. (*Já jsem hrozná sigma. / Ty jsi největší sigma. / Seš strašná sigma.*), částic (*Ty jsi ale sigma. / Jirko ty jsi fakt sigma.*), případně kombinací obou intenzifikátorů zároveň (*Já jsem ale velký sigma.*) či anglických ekvivalentů (*Ty jsi mega sigma. / Very sigma. / Tak ty seš mega sigma!*). Jeden žák užil výraz *alfa* ve funkci intenzifikátoru a výraz *sigma* ve funkci adjektiva s významem *hustý* (*Alfa sigma jsi. (nepoužívám) → Hrozně hustý jsi!*). Ve většině případů se objevovalo užití femininního substantiva *sigma*, zaznamenali jsme však i variantu ve formě maskulina animata: *Já jsem ale velký sigma.*

Výraz Ohio

Celkem 15 respondentů si výraz *Ohio* spojuje pouze s jeho **primárním významem**, tedy americkým státem¹⁸, tomu odpovídají i příkladové věty. Pouze jeden respondent vnímá u tohoto lexému **pozitivní konotaci**, konkrétně jím rozumí význam „roztomilý“. Deset respondentů nevědělo, jak výraz definovat, případně nechalo pole nevyplněné. Celkem 26 respondentů připisuje lexému *Ohio* **negativní konotace**, a to v různých nuancích. Deset z nich si uvědomuje primární význam, ale zároveň zmiňuje negativní konotace (*Stát v Americe, ze kterého si dělají lidi srandu. Je to divný stát. / Stát v Americe kde se dějí zvláštní (paranormální jevy). A proto když se někdo chová divně tak je Ohio. / Ohio je město v Mexicu a je to známé tím, že se tam dějou divné a nenormální věci.*). Případně si jej spojují se „šílenými“ věcmi, které se mají v tomto státě odehrávat (*Ohio se používá v tom smyslu že se v ohio (tom státu) se dějí šílené věci. Takže ohio je něco jako šílený.*). Žáci používají k vyjádření zvláštnosti také příslušnost k tomuto státu: *Ten Karel je fakt z ohia. (...).*

Dvanáct respondentů v obecné rovině uvádělo definice s významem „zvláštní/divný“ (*Ohio je prostě když se stane něco divného takže se to může stát jen v Ohio. / Když se děje něco nevšedního nebo zvláštního. / Ohio se používá v souvislosti s něčím divným apod. / ohio je něco co je divné nebo zvláštní*). Zaznamenali jsme i jistou škálu „divnosti / zvláštnosti“. Někteří žáci výrazem označují „vyšší míru divnosti“ a intenzifikují ji českými

¹⁸ Do této kategorie řadíme i nepřesná označení typu: město v Americe, Mexiku apod.

intenzifikátory (*Tak to je hodně ohio / To co jsi právě udělal bylo hodně ohio. / V ohio se dějí velmi divné věci (...)* / *Ty seš strašně moc ohio. / Brno¹⁹ je hrozné ohio.*) či jejich anglickými ekvivalenty (*Skibidi je mega Ohio. / To bylo mega ohio od tebe*), podobně jako u výrazu *sigma*. V příkladových větách nechybí ani původní citát, jímž se Ohio v memech proslavilo, a to jak původní anglická verze, tak její český překlad (*Only in Ohio. / To se může dít jen v Ohio.*).

Čtyři respondenti lexému přisuzují vulgární konotace a užívají jej jako eufemizační prostředek. *Jdi do Ohio fakt. / Kamo běž fakt do Ohia. (nepoužívám) / Slušnější výraz pro jdi do ASS.*

Poměrně časté je kombinování několika slangových výrazů dohromady, a to v různých variacích (*Penolelo je skibidi Ohio sigma. / To je skibidi rizz ohio. / ty jsi fakt ohio rizzler / ty jsi fakt skibidi sigma ohio rizzler / sigma rizz / Skibidi Ohio rizz*). Význam si můžeme jen domýšlet, pravděpodobně je výrazně motivovaný užitím v angličtině, kdy kombinace „skibidi Ohio rizz“ je užívána jako slangová urážka pro člověka, který neumí flirtovat.²⁰ Je ovšem možné, že v případě naší výzkumné skupiny se jedná pouze o jakési parazitní vyjádření bez významu.

Komunikační kontext

Ze získaných odpovědí je patrné, že žáci jsou si vědomi relevantního komunikačního kontextu. Zmiňují, že by výraz použili při komunikaci s kamarády, vrstevníky, lidmi stejného věku, teenagery. Někdy uvádějí výčet osob, s nimiž výraz používají (výčet konkrétních kamarádů) či přímou souvislost se sociálními sítěmi (*Většinou [se užívá] na sociálních sítích jako např. Tiktok, Instagram a Youtube.*). Zmiňují nutnost znalosti významu (*Také to můžeme používat s kamarády, který znají význam těchto slov.*).

Naopak jako nevhodné vnímají užití výrazů při komunikaci s dospělými, zejm. učiteli či seniory. Tato nevhodnost je někdy pocítována poměrně silně (*Nedovolila bych si to použít s učitelem, či celkově dospělákem. / Rozhodně ne s učiteli, rodiči. / Určitě ne s důchodci.*). Žáci zmiňují též nevhodnost použití v určitých komunikačních situacích, např. na úřadě, na policii, při pracovním pohovoru, na pohřbu apod. (*ne v seriózní věci / Když jsem ve vyšší společnosti nebo na veřejnosti tak ne.*) či s konkrétními osobami (*Ve škole na paní učitelku XY*). Někteří respondenti explicitně zmiňují možnou komunikační bariéru (*Nebudu používat tato slova s dospělými, protože oni tomu nerozumí.*).

Některé výroky potvrzují použití zkoumaných výrazů jako prostředek zvyšující sociální status mezi mladými lidmi či podporující charisma (*Ne[použil] s mými rodiči a starými lidmi jinak furt protože je to rizz.*). Jindy jim naopak použití evokuje negativní

¹⁹ V terénním pozorování jsme zaznamenali užívání lexému Brno v obdobném významu jako výrazu Ohio.

²⁰ <https://www.forbes.com/sites/ariannajohnson/2024/08/30/the-meaning-behind-the-ohio-meme-and-why-its-taken-off-in-popularity-this-summer/> [cit. 19. 2. 2025]

vlastnosti mluvčích, kteří výraz užívají (S [přezdívka] *prototože to je brainrot²¹ skibidi dement a je jinej. / Při komunikaci s generací alpha, protože brainrot je to jediné, co znají.*).

Pouze výjimečně (čtyři žáci) uvedli, že výrazy nikdy nepoužívají, zmínili využití primárního významu (*SIGMA: matematika, fyzika, OHIO: zeměpis*) či nevyplnili nic (tři žáci).

Závěr

Přestože jsme se na počátku výzkumné sondy domnívali, že výrazy *sigma* a *Ohio* nejsou v sociolektu žáků výrazně významově rozkolísané, výsledky sondy ukazují na jistou nejednoznačnost výrazů. Protože do výzkumného vzorku byli zapojeni pouze žáci sedmých a devátých ročníků jedné školy, lze předpokládat, že při širším zkoumání by se významové pole obou lexémů mohlo ještě poněkud rozšířit. Sociolektismus *Ohio* je mezi zkoumanými žáky pravděpodobně méně známý a užívaný (10 nevyplněných položek, 15× zmíněno v primárním významu), ale současně méně významově rozrůzněný.

Z příkladů vysvětlení významu a užití výrazů *sigma* a *Ohio* vyplývá, že často plní funkci signálu příslušnosti k sociální skupině, slouží jako identifikační a diferenciativní prostředek. Je součástí sociolektu mládeže a pro člověka mimo danou sociální skupinu může být obtížně srozumitelný. Zajímavý je internacionální charakter zkoumaných sociolektismů. Používá je jen určitá generace, ale napříč různými jazyky/státy (srov. např. Jagun, 2023).

Během průzkumu jsme u žáků zaznamenali neobyčejný zájem o danou problematiku a o následnou diskusi nad sledovanými výrazy. Kromě možnosti zařadit téma do výuky slovní zásoby a slovo tvorby a zaměřit se na přejímání slov z cizího jazyka lze s žáky diskutovat o slovní zásobě obecně. Žáci daleko lépe vnímají rozdělení na slovní zásobu jádrovou a okrajovou, demonstrujeme-li její okraj právě pomocí výrazů, které v současnosti užívají. Můžeme též např. zapojit cvičení věnované přesnosti významu (chladný/chladivý, viz výše).

Žáci poměrně snadno ve skupině různých výrazů dokáží módní výrazy identifikovat a zdůvodnit jejich krátkou životnost. Zároveň sami přicházejí se slovy, jež se v minulosti frekventovaně vyskytovala v jazyce, ale v úzu je v současnosti zaznamenáme jen sporadicky.

Respondenti si velmi dobře uvědomují, kdy je vhodné dané sociolektismy využít, a kdy naopak nikoliv. Téma můžeme tedy využít i jako motivační prostředek pro rozvíjení jazykového citu a kompetence využívat vhodné jazykové prostředky v adekvátních komunikačních situacích, pro uvědomělé vybírání jazykových prostředků s ohledem na komunikačního partnera. Z našeho pohledu rozhodně nelze rezignovat na změny

²¹ Výraz „brain rot“ „označuje neoficiální vedlejší efekt bezmyšlenkovité konzumace vtipných nebo nesmyslných obsahů ze sociálních sítí.“ Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/brain-rot-zniloba-mozku-oxford-bbc-slovo-roku.A241203_133300_zahranicni_lysa [cit. 19. 2. 2025]

ve slovní zásobě mládeže, ať už se jedná o vznik nových slov, či naopak neznalost některých zastarávajících, ale často též zcela běžných výrazů. Vzdělávací praxe by proto měla tento dynamický vývoj reflektovat a přetvářet jej v příležitost k rozvoji jazykového citu, kritického myšlení a kultivované komunikace.

Literatura

Dolot, A. (2018). The Characteristics of Generation Z. *E-mentor*, 2(74), s. 44–50, <http://dx.doi.org/10.15219/em74.1351>.

Holanová, R., Bajger, M. (2025). A bude ten test skibidi, pane učiteli? aneb sonda do sociolektu současné mládeže. In L. Janovec, E. Hájková (eds.), *Vděční písařové slovutné paní Nadě K. z Drnholce. S bibliografií Naděždy Kvítkové* (s. 119–125). Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta.

Jagun, A. (2023). The Influence of the English Language on the Polish Youth Speak. *Respectus Philologicus*, 44(49), s. 120–129.

Janovec, L. (2024). Memy a frazeologie. In L. Janovec (ed.) *Svět v obrazech a frazeologii III* (s. 169–181). Technická univerzita v Liberci, Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta.

Kmošek, P. (24. 6. 2024). *Jakého lídra firma potřebuje? Alfa nebo sigma samce?*
Dostupné z: <https://www.kmosek.com/jakeho-lidra-firma-potrebuje-alfa-nebo-sigma-samce/>.

Jílková, L. (2024). „Dneska na ulici na mě řval nějaký random chlap, kterého ani neznám“: K užívání slova random v současné češtině. *Naše řeč*, 107(1), s. 54–59.